

Yumuşak Güç Olarak Küresel Sağlık Diplomasisi ve Ülke Örnekleri

Global Health Diplomacy as Soft Power and Country Examples

Çalışma Başvuru Tarihi: 22.03.2023

Çalışma Kabul Tarihi: 27.04.2023

Çalışma Türü: Araştırma Makalesi

Özgür ÖNDAY*

Anahtar Kelimeler:

Kamu diplomasisi,
Sağlık diplomasisi,
Güç, Yumuşak
Güç, ABD, İsviçre,
Brezilya, Türkiye

ÖZET

Bu çalışma, küresel sağlık diplomasisinin özelliklerini ve şekillerini incelemektedir. Bu çalışma, sağlık diplomasisinin farklı uygulamalarının yapıldığı çeşitli örnekleri araştırmaktadır. Bu bağlamda, ABD, İsviçre, Brezilya ve Türkiye örnekleri incelenmiştir. Sağlıkın ülkelerin çıkarlarının örtüştüğü teknik bir alan olduğunu savunan birçok bilim adamının görüşlerinin aksine, bu çalışma, devletlerin sağlık politikalarına yönelik farklı çıkarlarının olduğunu ve duruma göre ulusal ve uluslararası düzeyde, bazen müşterek, bazen ise çelişkili bir sağlık diplomasisi izlediklerini savunmaktadır. Devletlerin küresel sağlık problemlerine çözüm bulma adına işbirliği yaptıkları ya da çatıştıkları durumda ulusal ve güvenlik çıkarlarını gözetmek adına sağlıklı bir dış politika aracı olarak kullanma eğilimlerinin arttığını açıklamaktadır. Bu çalışma 3 bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm giriş kısmıdır, kamu diplomasisini inceledikten sonra güç/yumuşak güçten bahsetmekte ve sonrasında sağlık diplomasisi ve örnekleri hakkında bilgi vermektedir. İkinci bölüm literatür bakımından sağlık diplomasisini incelemektedir. Üçüncü bölüm ise sonuç kısmıdır.

Keywords:

Public Diplomacy,
Global Health
Diplomacy, Power,
Soft Power, USA,
Sweden, Brazil,
Turkey

ABSTRACT

This study examines the features and forms of global health diplomacy. This study explores various examples of different applications of health diplomacy. In this context, the examples of USA, Switzerland, Brazil and Turkey were examined. Contrary to the views of many scientists who argue that health is a technical area where the interests of countries overlap, this study argues that states have different interests in health policies and that they follow a sometimes common and sometimes contradictory health diplomacy at the national and international level, depending on the situation. He explains that when states cooperate or conflict in order to find solutions to global health problems, their tendency to use health as a foreign policy tool in order to protect their national and security interests increases. This study consists of 3 parts. The first part is the introductory part, after examining public diplomacy, it talks about power/soft power and then gives information about health diplomacy and its examples. The second part examines health diplomacy in terms of literature. The third part is the conclusion part.

*Yeditepe Üniversitesi, ozgur.onday@std.yeditepe.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8855-1664

1. GİRİŞ

Kamu diplomasisi, küçük veya büyük farklı ülkelerin belirli çıkarları için belirli alanlarda her geçen gün daha fazla kullanılan geleneksel diplomasinin bir dalıdır. Birçok farklı bilim insanı ve teorisyen, kamu diplomasisini farklı şekillerde tanımlar ve kamu diplomasisinin temel unsurlarının; dış politika, kültür, ulusal değerler ve birçok farklı aktör olduğunu kabul eder. Kamu diplomasisinin birden çok yaklaşımı olan birçok tanımı da bulunmaktadır. Kamu diplomasisi, bir aktörün yabancı ülke vatandaşları ile iletişimidir. Bu aktör bir sivil toplum temsilcisi, bir sivil toplum kuruluşu veya çok uluslu bir kuruluş, bir gazeteci veya medya kuruluşu, farklı bir endüstri, siyaset sektöründe uzman veya bir kamuoyu mensubu olabilir (Pamment, 2013).

Diplomatik İlişkiler Viyana Sözleşmesi'ne (1961) göre diplomasinin görevleri şunlardır: a) temsil, b) savunma, c) müzakere, q) bilgi ve d) ilişkileri derinleştirmek (Diplomatik İlişkiler Viyana Sözleşmesi, 1961). Yukarıdaki noktaların tümü, diplomasinin devletlerin çıkarları ve amaçları için kullandığı diplomasinin görevlerini oluşturur. Geçmişte, vatandaşların diplomasiye fazla ilgi duymaması ve devletlerarası ilişkilerde çok fazla erişim ve bilgiye sahip olmaması, diplomasinin devletlerarası ilişkilerde gizli bir iş olarak düşünülmesinin bir nedeni olarak ortaya çıkmıştır. ABD Başkanı Thomas Woodrow Wilson, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda bu konuda bir devrim ve değişiklikler yaparak, gizli diplomasiyi çökerterek, açık ve kamu diplomasisi çağrısında bulundu. Yıllar geçtikçe, genel olarak tüm diplomasilere olduğu gibi kamu diplomasisi terimi de değişime uğramıştır. Bugün kamu diplomasisi terimi, kamuoyunun dış politikaya yönelik tutumu ile ilgili olmakla birlikte, günümüzde kamuoyunun dış politikaya olan ilgisi de büyük ölçüde artmıştır.

Eskiden kamu diplomasisi yerine propaganda terimi kullanılıyordu. Kamu diplomasisi, propagandanın bir uzantısı ve gizlenmesi olarak görülmektedir. Propaganda teriminin kullanımı, kulağa diplomasi ile ilgili olarak kabalık ve korku gibi geliyor ve beraberinde getiriyor. Pek çok bilim adamı ve uygulayıcı kamu diplomasisini propagandayla, halkla ilişkilerle karıştırmıştır... (Gilboa, 2008). Ancak bu kavramlar, çoğu zaman benzerlikleri var gibi görünse de eşdeğer değildir. Kamu diplomasisi, diyalog yoluyla dış görüşleri ikna etmeye çalışırken, propaganda genellikle gerçeği manipüle eden mümkün olduğunca fazla bilgi sağlamaya çalışır (Melissen, 2005). Ellul, propagandayı daha geniş bir anlamda görür ve şunu vurgular: Propaganda, bilimsel psikolojik ve sosyolojik analize dayanır (Ellul, 1973).

Çeşitli teorisyenler ve bilim adamları, kamu propagandası ve diplomasisini birçok biçim ve yaklaşıma dayandırır ve tanımlar. Özel bir diplomasi biçimi olarak kamu diplomasisine karşı propagandayı ayıran nokta, propagandanın devlet organlarının faaliyeti olmasında yatarken, kamu diplomasisi sivil toplum, siyasi partiler, medya, vb. dayanır (Petric, 2012). Bugün kamu diplomasisi ile devletlerin, devlet birliklerinin ve bazı devlet altı ve devlet dışı aktörlerin kültürü, tutumları ve davranışları anlamak için kullandıkları aracı kastediyoruz; ilişkiler yaratmak ve yönetmek, fikirleri etkilemek ve çıkarlarını ve değerlerini geliştirmek için eylemleri harekete geçirmektir (Gregory, 2011). Kamu

diplomasisi, yalnızca yabancı hükümetlerle ilişkileri değil, aynı zamanda sivil toplum kişi ve kuruluşları çerçevesinde sıklıkla yapılan resmi müzakerelerin yanı sıra özel görüşme ve etkileşimleri de tanımlamaktadır (Nye, 2004). Kamu diplomasisinin devlet ve devlet dışı aktörler arasındaki etkileşimlerle ilgisi olduğu düşünüldüğünde, günümüzde kamu diplomasisine propagandadan daha fazla yer ve önem verilmektedir. Ayrıca, küreselleşme, birbirine bağlı olma ve kitle iletişiminin gelişmesi çağının yanı sıra devletler tarafından pek kontrol edilemeyen ileri teknolojiler de büyük bir nedendir, bu nedenle kamu diplomasisi propagandadan çok daha verimli ve karlıdır. Yani bir bakıma kamu diplomasisinin kolaylaştırılması ve demokratikleştirilmesinin yapıldığını söyleyebiliriz.

Grunig'e göre, "Modern hükümetler ve diğer uluslararası kuruluşlar, siyasi bilim adamlarının kamu diplomasisi dediği şeyi uygularken aslında halkla ilişkiler stratejilerini uyguluyorlar." Pratkanis ayrıca, "Kamu diplomasisi, reklamcılık ve halkla ilişkiler yöntemlerinden daha fazlasını öğrenebilir. " "Kamu diplomasisi sadece bir yumuşak güç kaynağı değildir. Devlet, kamu diplomasisi ve yumuşak gücün yanı sıra halkla ilişkiler ve iletişim kaynak ve araçlarını da kullanır."

Nye, gücü hava durumuyla karşılaştırıyor ve bunun herkesin güvendiği ve hakkında konuştuğu ancak çok az kişinin anladığı bir kavram olduğunu söylüyor. Ona göre, köylüler ve meteorologlar hava durumunu tahmin etmeye çalışırken, siyasi liderler ve analistler de güç ilişkilerindeki değişiklikleri tanımlamaya ve tahmin etmeye çalışıyorlar. " Nye'nin güç tanımını kabaca istenen sonuçları elde etmek için başkalarını etkileme yeteneğidir. Bu etkinin temeli baskı ve tehdit yaratmak, teşvik ve mali destek vermek ya da çekici bir alan yaratmaktır.

Joseph Nye, güç kavramını yumuşak güç ve sert güç olarak ikiye ayırır. "Sert güç, teşvik veya tehditlere dayanabilir." "Sert güç stratejileri, askeri müdahaleye, baskıcı diplomasiye ve ulusal çıkarları korumak için ekonomik yaptırımlara odaklanır." "Diğer devlet değişikliklerini zorlamak, doğrudan emirleri kullanmanın bir yöntemidir. Bu tür bir sert güç, teşviklere veya tehditlere dayanır." Öte yandan, yumuşak güç, başkalarının tercihlerini şekillendirme yeteneğine dayanır. Tıpkı kişisel ilişkilerde bulunabileceği gibi, çekiciliğin ve baştan çıkarmanın gücü de önemlidir. Böylesine farklı bir dünyada, üç güç kaynağı, askeri, ekonomik ve yumuşak güç, değişen derecelerde de olsa farklı ilişkilerde belirleyici bir rol oynamaya devam ediyor.

Yumuşak güç, tehditlerden veya maddi gereklilikten farklı olarak paylaşılan değerler, gündem, kültür ve meşruiyet yoluyla beklenen sonuçlara ulaşmak için başkalarını cezbetme konusundaki ikna edici yeteneği ifade eder (Nye, 2011). Yumuşak güç bazen düşük seviyeli siyasetin veya yumuşak diplomasinin yerini almak için kullanılabilir. Sağlık, özellikle bir ülkeden diğerine yumuşak diplomasinin bir aracı olarak bu, uluslararası işbirliği için daha iyi bir itibar kazanmasını ve geliştirmesini sağlayan önemli bir konudur (Fidler, 2005). Hepimizin bildiği gibi, küreselleşme, sağlığı geliştiren tıbbi, ekonomik, politik ve teknolojik araçları kavramsallaştırmanın ve organize etmenin geleneksel yolunu değiştirdi.

Sağlık diplomasisi, 160 yıldır uluslararası ilişkilerde sağlığı bir insan hakkı olarak dış politikanın merkezine yerleştirmiştir. Tarihsel olarak, ekonomiyi ve ticareti bozmamak için belirli hastalıkların yayılması ve önlenmesi için uluslararası sağlık konferansları ile ilişkilendirilmiştir. Günümüzde sağlık diplomasisi, küresel sağlık yönetişimi ve sağlık ve kalkınma uygulamaları ile örtüşmektedir. Sağlık küresel bir sorun olduğu için uygulaması da küreseldir. Bu nedenle sağlık diplomasisi küresel ölçekte uygulanmaktadır. Sadece ülkeler arasında değil, aynı zamanda Dünya Sağlık Örgütü, UNICEF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşları da dâhil olmak üzere çok taraflı kuruluşlar arasında da meydana gelmektedir. Bu nedenle, sağlık diplomasisinin uygulanmasına ikili ve çok taraflı olarak karar verilebilir.

Literatürde küresel sağlık diplomasisi veya sağlık diplomasisi olarak ifade edilir ve iki kavram arasında hiçbir fark yoktur. Çok taraflı veya iki taraflı gerçekleşme, kavramın kullanımını etkilemez. Sonuçta, sağlık küresel bir sorundur. Sağlık diplomasisi ve küresel sağlık diplomasisi aynı söylemi ve uygulamayı temsil eder. Bu bağlamda, aktörlerin artması veya azalması kavramın telaffuz edilme şeklini etkilemez.

Küresel sağlık diplomasisinin bazı üstün özellikleri vardır. Bunlar;

Sorunun doğası: sağlık, tüm ülkeler için sınır ötesi bir konudur ve ortak eylem gerektirir.

Bilim ve bilim adamlarının rolü: Hastalık bulaşmasına verilen yanıt, büyük ölçüde sebebin anlaşılmasına bağlıdır ve başarılı sağlık müzakereleri için diplomatlar ve sağlık profesyonelleri arasındaki verimli etkileşim esastır.

Müzakerenin karmaşıklığı: Diplomasi ve bilim arasındaki ara yüz, çok seviyeli, çok faktörlü ve çok katılımcılı müzakereyi içerir. Ticaretin ve güç ilişkilerinin ve değerlerin bu müzakerelere etkisi oldukça karmaşıktır.

Eşsiz eşitlik sorunları: Eşitlik, başından beri küresel sağlık gündeminde itici bir faktör olmuştur ve ancak Binyıl Kalkınma Hedefi'nin kabul edilmesiyle güçlenmiştir. Birçok küresel sağlık stratejisi, aşuların ve diğer temel ilaçların farklı fiyatlandırılması gibi eşitlik sorunlarıyla ilgilidir.

Yenilikçi özellikler ve yöntemler: Tarihinin tüm kurumsal aşamalarında, sağlık diplomasisi yöntemlerin, araçların ve organizasyon biçimlerinin geliştirilmesinde son derece yenilikçi olmuştur.

Küresel sağlık diplomasisi; özellikle kaynakların düşük olduğu ve/veya sık çatışmaların yaşandığı alanlarda uluslararası ilişkilerin iyileştirilmesi ve küresel sağlığın geliştirilmesi ile ilgilenen bir alan haline gelmiştir. "Küresel sağlık diplomasisi, genel olarak, küresel sağlığın dış politika bağlamında nasıl yürütüldüğüne odaklanarak, doğrudan veya dolaylı olarak küresel sağlık konularının önemini ele alan uluslararası diplomatik faaliyetleri ifade eder."

Sağlık diplomasisi örneklerine bakacak olursak ülkemizde 1839'da Osmanlı İmparatorluğu, Osmanlı limanlarında yabancı gemilerin sıhhi düzenlemesini kontrol etmek için Konstantinopolis Yüksek

Sağlık Konseyi'ni kurdu. Küçük Asya'daki bu ilk girişim, küresel sağlık sorunlarına doğrudan veya dolaylı olarak düzenleme ve katkıda bulunma konusunda 21. yüzyıla kadar devam etti. Bugün Türkiye'nin sağlıkla ilgili bölgesel ve uluslararası düzeyde yaptığı çalışmalarda girişimlerinin bilim adamları için farklı yönleri olduğu görülmektedir. Dış sağlık politikası konusunda kurumsallaşmış bir strateji veya politikaya sahip olmayan Türkiye, dış sağlık faaliyetlerini dış politikasına göre insani yardım kökü altında yürütmekte ve bazen bazı bilim adamlarına göre özellikle gelişmekte olan ülkelerde sağlığı bir yumuşak güç kaynağı olarak kullanmaktadır.

Diğer bazı örnekler büyüyen ekonomisi, genç nüfusu, sosyal gelişimi ve çeşitlilik gösteren toplumu ile dış politika ve diplomatik ilişkilerde kalkınmacı bir yaklaşıma odaklanma görüşünün yanı sıra Brezilya'nın küresel sağlıktaki rolü tartışılmaya değer. Temel işbirliği alanı, gelişmekte olan ülkelere özel önem verilerek bir Güney-Güney İşbirliğine odaklanmak üzerine kurulmuş olsa da, Brezilya, Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesine ilişkin anlaşmalar gibi küresel sağlık konularındaki toplantı ve konferanslara katılmakta ve önemli bir rol oynamaktadır. TRIPS ve Halk Sağlığı hakkında Doha Deklarasyonu ve WHO, G20, IBSA (Hindistan, Brezilya, Güney Afrika), UNASUL (Güney Amerika Milletler Birliği) ve CPLP'de (Portekizce Konuşan Ülkeler Topluluğu) IGWG. Brezilya, uluslararası forumlarda güçlü bir müzakerecidir ve sağlık alanındaki ikili işbirliği sayesinde, ulusal sağlık politikasını uluslararası sahnede bir model haline getirmeye çalışmak için büyük çaba sarf etmektedir. Sağlık alanındaki küresel girişimi sayesinde Brezilya, 2003 yılında AIDS'e karşı en iyi örnek müdahale için Bill ve Melinda Gates Vakfı ödülünü kazanan ilk ülke oldu. Brezilya, tütün ve diğer hastalıkların etkilerinin kontrolüne ilişkin yerel taahhütleri aracılığıyla, küresel düzeyde dikkate değer bir etki yaratmış ve yalnızca ortak sağlık sorunlarına çözüm bulmak için başarılı müzakerelere ulaşılmasına katkıda bulunmamış, aynı zamanda dış politika hedeflerine de hizmet etmiştir.

Bir diğer örnek İsviçre; İsviçre Dış Politikası beş ana hedefe dayanmaktadır; barış ve güvenliği korumak ve teşvik etmek; insan haklarını, demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü geliştirmek, refahı ilerletmek; sosyal eşitsizliklerin azaltılması ve doğal çevrenin korunması. Bu dikkate alındığında, sağlık herkes için bir insan hakkı olarak kabul edilmekte ve ülkelerin sosyo-ekonomik düzeyini doğrudan etkilediği için uluslararası düzeyde sağlık sorunları azaltılmalıdır. 2012'de uygulanan İsviçre Sağlık Dış Politikası, sağlıkla ilgili müdahalelerin siyasi tutarlılığını sunar ve hükümet aktörlerinin ortak amaçlarını ve rollerini tanımlar. İsviçre Sağlık Dış Politikasının uygulanmasında önemli kılan ve başarıya giden yolların farklı devlet kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının eşgüdüm ve katkılarıyla çalışması ve İsviçre vatandaşlarını küresel sağlık sorunlarını ulusal düzeyde düşünmeye davet etmesidir.

ABD Sağlık ve İnsan Hizmetleri Departmanı'nın temel amacı, ABD vatandaşlarının sağlığını geliştirmek ve iyileştirmek ve ulusal sağlık güvenliğini korumaktır; Bunu gerçekleştirmek için, sağlık güvenliğinin sadece ülke sınırları içinde değil, yurt dışında da yürütülen çalışmalarla ilgili olduğu göz önünde bulundurularak 2012 yılında küresel bir strateji de başlatılmıştır. 2015-2019 Küresel Stratejisi,

üç ana hedef ve bu hedeflere ulaşmak için on hedeften oluşmaktadır. Sağlık ve İnsan Hizmetleri Departmanı, diğer ABD devlet kurumlarıyla güçlü bir işbirliği içinde çalışır ve alt bölümlerinin tümü yabancı bir sağlık hedefine sahiptir. Küresel İlişkiler Ofisi ayrıca dünya çapında sağlık diplomatları atama misyonuna sahiptir. Sağlık ataşeleri, küresel sağlık ve sağlık diplomasisi ile ilgili konularda görevlendirildikleri ülkelerde kilit temas noktasıdır. ABD ve ev sahibi ülkeler arasında arabulucu rolü oynuyorlar; ABD dış sağlık politikasını paylaşırlar ve ABD'yi temsil ettikleri ülkenin sağlık sorunlarına katkıda bulunmaya çalışırlar. Ayrıca dünya sağlığındaki mevcut durumu takip etmek ve ABD'nin küresel sağlık stratejisi ile deneyimlerini paylaşmak için ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde organizasyonlara ve toplantılara katılırlar.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Küresel Sağlık Diplomasisinin Tanımı İle İlgili Çalışmalar

Literatür, genel olarak GHD'yi (Global Health Diplomacy), kesin tanımlara ilişkin henüz çözülmemiş soruları olan gelişmekte olan bir bilim alanı olarak kabul etmektedir (Westrum, 2011); bununla birlikte, GHD kavramının, gözden geçirilen literatür boyunca bir şekilde tutarlı bir şekilde uygulandığı ve tanımlandığı bulunmuştur. GHD en sık kullanılan terminoloji olsa da İnceleme sırasında karşılaşılan, tıbbi diplomasi (Aggarwal ve Kohrt, 2013; Feinsilver, 2010; Katz ve diğerleri, 2011; Lee ve Gomez, 2011), sağlık diplomasisi (McLaughlin ve diğerleri, 2014) gibi başka terimler de vardır. Dış politikada sağlık (Feldbaum ve diğerleri, 2010) ve küresel sağlık ve sağlık diplomasisi (Almeida, 2010; Westrum, 2011). Bu terimler zaman zaman birbirinin yerine kullanılsa da, seçilen terimin kapsadığı şeyde yine de bir fark vardır. GHD daha genel olarak fenomenin eylemi, uygulaması veya alanına atıfta bulunur ve bu üç boyutu yakaladığı için en iyi şekilde “Devletlerin, hükümetler arası kuruluşların ve devlet dışı aktörlerin sağlık sorunlarına yanıtları müzakere ettiği politika şekillendirme süreçleri olarak tanımlanır. Veya diğer siyasi, ekonomik veya sosyal hedeflere ulaşmak için politika şekillendirme ve müzakere stratejilerinde sağlık kavramlarını veya mekanizmalarını kullanmak” (Smith ve diğerleri, 2010). Sağlık veya tıp diplomasisi, belirli bir devletin özel uygulamasına veya katılımına daha dar bir şekilde atıfta bulunma eğilimindedir. Diplomasi kendisi genellikle uluslararası ilişkileri yürütme sanatı ve uygulaması olarak tanımlanır (Deatsch-Kratochvil ve diğerleri, 2013; Feldbaum ve diğerleri, 2010; Novotny ve Kickbusch, 2008) ve devletlerin dış politikalarını uyguladıkları ve ulusal çıkarlarını dile getirip savundukları bir araç veya araç olarak tanımlanmaktadır (Feldbaum ve diğerleri, 2010; Fidler, 2011; Smith ve diğerleri, 2010). Bu anlamda diplomasi, bir devletin ilgili aktörlerle ilişkilerini yönetme aracı olarak görülebilir (Ratzan, 2013).

2.2. Küresel Sağlık Diplomasinin Arkasındaki İtici Güçler ile İlgili Çalışmalar

Halk sağlığı uzmanları, GHD sonuçlarını açıklarken nadiren IR teorisi veya diğer ilgili teorik geleneklerle meşgul olmuşlardır (Blouin ve diğerleri, 2012). Bu iki bilim alanını bir araya getirirken, Uluslararası İlişkiler biliminde kullanılan analiz düzeyleri kavramını temel alıyoruz (Walt, 1998). Dış politika araştırmacıları, uluslararası sistemdeki devlet ve diğer davranışları açıklarken genellikle üç analiz düzeyi arasında ayırım yapar: uluslararası/küresel analiz düzeyi, gücün ve normların dağılımı da dâhil olmak üzere dış politika üzerindeki kapsayıcı politika kısıtlamaları olarak sistemik güçlerin rolüne odaklanır. uluslararası sistemde ve dış politika önceliklerinin belirlenmesinde küresel aktörlerin (örneğin uluslararası sivil toplum kuruluşları (INGO'lar), uluslararası kuruluşlar (IO'lar), çok uluslu şirketler (ÇUŞ'ler) ve ulusötesi politika savunuculuk ağları) rolü; iç/devlet analiz düzeyi, bir ulus-devletin siyasi yapısı ve kültüründeki farklılıkların ve çeşitli yerel siyasi aktörlerin (STK'lar ve çıkar grupları gibi) dış politika formülasyonunu nasıl etkilediğini tanır. Bireysel analiz düzeyi, özellikle kilit politikacılar ve ünlüler olmak üzere bireylerin rolünü ve dış politika karar verme sürecindeki algılarını ve konumlarını vurgular (Rourke, 2007).

2.3. Ulusal/Yerli Analiz Düzeyi: İç Çıkar Grupları ve Dış Politika Tercihleri İle İlgili Çalışmalar

Yerel/ulusal düzey, en sık başvurulan analiz düzeyidir. Yerel düzeyde vurgu, genellikle çeşitli kurumların rolü üzerindedir. Özellikle iş sektöründen çıkar grupları ve meslek birlikleri, sivil toplum kuruluşları, düşünce kuruluşları ve araştırma kurumları dâhil olmak üzere çok çeşitli sivil toplum aktörleri içerir. Geleneksel olarak, çıkar gruplarının dış politika üzerinde iç politika konularına göre daha az aktif ve etkili olduğu düşünülmüştür. Bununla birlikte, özellikle sağlık politikası alanında tipik olan politikanın giderek artan “interestetik” doğası bunu değiştiriyor ve çıkar grupları dış politika yapım sürecinin daha önemli bir parçası haline geliyor (MacCormick, 2012).

İncelenen makalelerin çoğu, sağlıkla ilgili dış politika seçimlerini etkilemede STK'ların ve düşünce kuruluşlarının rolünü vurgulamaktadır. STK'lar, birçok hükümet ortamında standart hale gelen düzenli danışma süreçleri ve belirli dış politika konularıyla ilgili lobi faaliyetleri yoluyla dış politika karar vericilerini etkileyebilir (Rourke, 2007). Örneğin, Birleşik Krallık'ta, Nuffield Trust, küreselleşmenin sağlık üzerindeki etkileri konusunu, 2008 Sağlık Küreseldir stratejisinin eklenmesine kadar, Birleşik Krallık politika yapıcılarının dikkatine getirmede merkezi bir rol oynadı (Gagnon ve Labonte, 2013). STK'lar aynı zamanda, üyelerin kendi ulusal hükümetleriyle etkileşimlerinde birbirlerine yardım ettikleri küresel bir epistemik

topluluk oluşturarak, Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi müzakerelerinde hükümetler arasında güçlü bir destek oluşturmada etkili oldular (Lencucha ve diğerleri, 2011; Mamudu ve Glantz, 2009). Sivil toplumun diğer üyelerinin de, özellikle Make Poverty History gibi etkili STK kampanyaları aracılığıyla, Birleşik Krallık'taki devlet politika yapıcılarını tarafından küresel sağlığa daha fazla odaklanma ihtiyacının belirlenmesinde etkili bir rol oynadığı görülmüştür (Labonte ve Gagnon, 2010). STK'ların GHD'deki rolüne ilişkin bir başka öne çıkan örnek, STK'ların küresel olarak AIDS ilaçlarına erişimi teşvik etmede merkezi bir rol oynadığı Brezilya örneğidir. Brezilya'nın HIV/AIDS ilaçlarına erişilememesiyle bağlantılı GHD süreçlerine dâhil olma çabaları, sosyal sağlık hareketlerinden gelen baskının hükümetleri ve yerel kurumları ilaçlara erişim için ilaç şirketleriyle uluslararası müzakerelere girmek için birlikte çalışmaya motive edebileceğini gösteriyor. Gomez'in (2012) iddia ettiği gibi, Brezilya'nın ilaç diplomasisinin arkasındaki itici güç, “çeşitli hastalıklar için ilaçların satın alınmasını ve dağıtımını gerektiren bir insan hakkı olarak ücretsiz evrensel sağlık hizmeti sağlamanın devletin sorumluluğu olduğuna dair toplumsal sağlık hareketlerinin tarihsel inançlarından kaynaklanabilir. HIV/AIDS dâhil”.

Son olarak, kurumsal çıkarların GHD gündemini yönlendirmedeki rolü, beklenenden daha az dikkat çekerken, bir dizi makalede bahsedilmektedir. Belirgin bir örnek, Anti-Retroviral İlaçların (ARV'ler) ücretsiz tedarikini baltalamak ve fikri mülkiyet haklarının maksimum korumasını sürdürmek amacıyla fikri mülkiyet hakları müzakerelerinde kurumsal lobinin rolüdür (Ventura, 2013). Fidler (2013) ilaç, tütün, havayolu, denizcilik, sağlık hizmetleri ve gıda sektörlerindeki şirketlerin lobicilik çabalarında görüldüğü gibi, kurumsal çıkarların pek de görünmez olmayan elinin sağlık diplomasisini uzun süredir şekillendirdiğini ve bunu yapmaya devam ettiğini belirtiyor. ÇUŞ'lar ayrıca yurt içinde çeşitli kamu-özel sektör ortaklıklarına katılarak sağlık politikalarını dolaylı olarak etkiler (Yach ve diğerleri, 2010). Gıda ve ilaç endüstrisi ile GHI'ler arasındaki birçok karşılıklı bağlantı, son zamanlarda bu ÇUŞ'ların uygulayabileceği etkiyi gösteren araştırmaya konu olmuştur. Örneğin, Gates Vakfı'nın Coca-Cola Corporation'da önemli hisseleri vardır ve gıda ve ilaç şirketlerine büyük yatırımlar yapmaktadır ve GHI yönetim kurulu üyelikleri genellikle kurumsal yönetim kurulu üyelikleriyle örtüşmektedir (Stuckler ve diğerleri, 2011).

GHD'nin yerel düzeydeki itici güçleri teorik olarak en iyi şekilde Uluslararası İlişkiler'in yapılandırmacı, liberal ve politik ekonomi teorileri tarafından yakalanır. Pek çok yapılandırmacı için yerel ve küresel/ulus ötesi düzeyde (yukarıda tartışıldığı gibi) savunuculuk çalışmaları arasında net bir sınır yoktur. Normatif olarak yönlendirilen uzmanlar

ve savunuculuk ağlarının hem yerel hem de küresel/uluslararası analiz düzeyinde politikayı şekillendirme kapasitesine sahip olduğu düşünülmektedir. Politik ekonomi teorileri, ekonomik gücün lobi faaliyetleri yoluyla nasıl siyasi güce dönüşebileceğini vurgularken ve özel kurumsal çıkar olarak ulusal çıkar kavramını yapbozuma uğratarken ÇUŞ'ların GHD süreçlerini etkileme gücünü en iyi şekilde yakalar.

3. SONUÇ

Uluslararası sahnenin değişen manzarası, 1900'lerin sonu ve 21. yüzyılın başındaki teknolojik gelişme ile değişen dünya düzeni, sadece devlet düzeyinde değil, savaş gibi geleneksel konularda da iş birliği ve müzakereleri gerekli kılmıştır. Bu değişimin bir sonucu olarak, diplomasi daha küresel ve parçalı hale geldi. İklim değişikliği, yeni teknolojik araştırmaların neden olduğu küreselleşmenin etkileri, küresel sosyal değişim, göç, yerinden edilmiş insanların hareketi ve hastalıkların yayılması gibi çeşitli faktörler, hükümetlerin dış politikasının yönünü ve hedeflerini etkiler. Bir hastalığın patlak vermesi ve yayılması, hızla bölgesel ve bazen küresel hale gelen bir sorun yaratır. Sağlıkın devletlerin sosyo-ekonomik koşulları ile ilişkili olduğu düşünüldüğünde, gelişmesi ve iyileştirilmesi toplumların tüm sektörlerine ve parçalarına katkı sağlamaktadır. Bunun yanında devletlerin uluslararası ilişkilerinde önemli bir rol oynamaktadır. HIV/AIDS'in yaygınlaşması, Sahra Altı Afrika ülkelerinin halk sağlığı, yaşam kalitesi ve ekonomilerinin etkilenmesi ve uluslararası ilişkilerinin bozulması bunun somut bir örneğidir. Küresel sağlık sorunları küresel iş birliği ve koordinasyona ihtiyaç duyar; bu nedenle, özellikle bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hastalıklarla kendi başlarına baş etmekte güçlük çeken ülkelerin sağlığını iyileştirmek, devlet ve devlet dışı aktörler ile çok paydaşlı müzakereciler arasında güçlü bir iş birliğini gerektirmektedir.

Uluslararası siyasette karar vericileri ve siyasi aktörleri zorlayan önemli konulardan biri sağlık sorunlarıdır; ABD örneğinde analiz edildiği gibi, bunlar ulusal güvenlikle bağlantılıdır. Sadece barış ve savaş gibi geleneksel konular değil, sağlık gibi modern konular da artık devletlerin dış politikalarının gündeminde yer alıyor. Dış politikalarda baskın olan bir diğer önemli kavram ise “bir ülkenin başkalarını zorlama veya zorlama olmaksızın istediğini yapmaya ikna etme yeteneği” olarak tanımlanan yumuşak güçtür. Kamu diplomasisinin bir bileşeni olarak yumuşak güç, bir devletin sağlık diplomasisi için de geçerlidir. Bugün, Brezilya gibi, giderek daha fazla devlet sağlığı dış politikasına belirli bir strateji ile dahil etmekte, ancak İsviçre'de olduğu gibi Sağlık Bakanlıkları ve Dışişleri Bakanlıklarının iş birliğiyle hazırlanan bir dış sağlık politikasını da uygulamaktadır.

Küresel sağlık konularını tartışmak ve ortak sorunlara ortak çözümler bulmaya çalışmak, sadece devletlerarasında değil, uluslararası ve sivil toplum kuruluşları gibi farklı aktörler arasında da koordinasyon ve iş birliğini gerektirmektedir. Bu nedenle küresel sağlık diplomasisi, devlet ve devlet dışı aktörlerin küresel eylem ve uygulamalarını kurumsal bir çerçevede geliştirebilmek ve daha iyi anlayabilmek için bugün daha fazla çalışılması ve analiz edilmesi gereken önemli bir uluslararası politika konusudur.

Devletlerin dış politika gündeminde sağlığa öncelik vermelerinin stratejik çıkarlarına bağlı olduğu sonucuna varılabilir, ancak bu çalışma ile sağlık ve dışişleri bakanlıkları ile iş birliği içinde hazırlanan kapsamlı bir dış sağlık politikasının kolaylaştırdığının altını çizmek gerekir. Yapılandırılmış bir dış sağlık politikasına sahip ülkeler, küresel sağlık diplomasisine katkıda bulduklarını iddia ederken kendi ulusal çıkarlarını da gözetebilirler, ancak bir politikanın geliştirilmediği durumlarda yol haritasının olmaması, sağlıklı ilerleme açısından zorluklar doğuracaktır. Bu çalışma, dört önemli devletin küresel sağlık diplomasisine yaklaşımını analiz etmiştir.

Bazı farklılıklar olsa da küresel sağlık ve dış politika vizyonlarındaki temel bulgu, küresel sağlık endişesi yerine ulusal çıkarları takip etmeye istekli olmalarıdır. Devletlerin sağlığı dış politikalarına entegre etmelerinin gerçek nedenini daha iyi belirlemek ve sağlık ile dış politika arasındaki bağlantıyı anlamak için daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Aggarwal, N.K., Kohrt, B.A., (2013). Medical diplomacy and global mental health: from community and national institutions to regional centers of excellence. *Community Ment. Health J.* 49 (6),
- Almeida, C., (2010). The Fiocruz experience in global health and health diplomacy capacity building: conceptual framework, curricular structure and first results. *Rev. Eletro'n. Comun.*4(1),
- Blouin, C., Molenaar, B., Pearcey, M., (2012). Annotated Literature Review: Conceptual Frameworks and Strategies for Research on Global Health Diplomacy.
- Deatsch-Kratochvil, A.N., Pascual, T.N., Kesner, A., Rosenblatt, E., Chhem, R.K., (2013). The international atomic energy agency's activities in radiation medicine and cancer: promoting global health through diplomacy. *Can. Assoc. Radiol. J.* 64 (1), 2e5.
- Ellul, J. (1973). *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes*. New York: Vintage.
- Feinsilver, J.M. (2010). Fifty years of Cuba's medical diplomacy: from idealism to pragmatism. *Cuba. Stud.* 41, 85e104.

- Feldbaum, H., Lee, K., Michaud, J., (2010). Global health and foreign policy. *Epidemiol. Rev.* 32 (1), 82e92.
- Fidler, D.P. (2011). Navigating the global health terrain: Mapping global health diplomacy. *Asian Journal of WTO & International Health Law and Policy*, 6(1): 1–43.
- Fidler, D.P. (2005). Conceptual Overview of the Relationship Between Health and Foreign. Presentation, Academy Health: Health in Foreign Policy Forum. Washington D.C.
- Gagnon, M.L., Labonte, R., (2013). Understanding how and why health is integrated into foreign policy - a case study of health is global, a UK government strategy 2008e2013. *Glob. Health* 9.
- Gilboa, E. (2008). Searching for a Theory of Public Diplomacy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Sage, 56.
- Gomez, E., (2012). Understanding Brazilian global health diplomacy: social health movements, institutional infiltration, and the geopolitics of accessing HIV/AIDS medication. *Glob. Health Gov.* 6 (1).
- Gregory, B. (2011). American Public Diplomacy: Enduring Characteristics, Elusive Transformation. *The Hague Journal of Diplomacy*, 353.
- Katz, R., Kornblat, S., Arnold, G., Lief, E., Fischer, J.E., (2011). Defining health diplomacy: changing demands in the era of globalization. *Milbank Q.* 89 (3), 503e523.
- Labonte, R., Gagnon, M.L., (2010). Framing health and foreign policy: lessons for global health diplomacy. *Glob. Health* 6, 14.
- Lee, K., Gomez, E., (2011). Brazil's ascendance: the soft power role of global health diplomacy. *Eur. Bus. Rev.* 61e64.
- Lencucha, R., Kothari, A., Labonte, R., (2011). The role of non-governmental organizations in global health diplomacy: negotiating the framework convention on tobacco control. *Health Policy Plan.* 26 (5), 405e412.
- MacCormick, J., (2012). *The Domestic Sources of American Foreign Policy: Insights and Evidence*. Rowman & Littlefield Publishers, Plymouth.
- Mamudu, H.M., Glantz, S.A., (2009). Civil society and the negotiation of the framework convention on tobacco control. *Glob. Public Health* 4 (2), 150e168.
- McLaughlin, M.M., Lee, M.C., Hall, B.J., Bulterys, M., Ling, L., Tucker, J.D., (2014). Improving health services for African migrants in China: a health diplomacy perspective. *Glob. Public Health* 9 (5), 579e589.
- Melissen, J. (2005). *New public diplomacy: soft power in international relations*. Palgrave Macmillan.

- Novotny, T.E., Kickbusch, I., (2008). Global health diplomacyea bridge to innovative collaborative action. In: Global Forum Update on Research for Health, vol. 5, pp. 41e45.
- Nye, J. S. (2011). The future of power. New York: Public Affairs.
- Nye, J. S. (2004). Soft power: the means to success in world politics. United States: Public Affairs, A member of the Perseus Books Group.
- Pamment, J. (2013). New public diplomacy in the 21st century: a comparative study of policy and practice. London- New York: Routledge.
- Petric, E. (2012). Politika e Jashtme. Prishtinë: Kolegji Universitar "Victory".
- Ratzan, S.C., (2013). Innovation in the post-MDG environment: advancing global health diplomacy in pursuit of the global good. J. Health Commun. 18 (5), 479e484.
- Rourke, J.T., (2007). International politics on the world stage. McGraw-Hill New York.
- Smith, R., Fidler, D., Lee, K., (2010). Global Health Diplomacy Research. Trade, Foreign Policy, Diplomacy and Health Draft Working Paper Series, 1e18.
- Stuckler, D., Basu, S., McKee, M., (2011). Global health philanthropy and institutional relationships: how should conflicts of interest be addressed? PLoS Med. 8 (4), e1001020.
- Ventura, D., (2013). Public health and Brazilian foreign policy. Sur 21 10 (19), 94e113.
- Walt, S.M., (1998). International relations: one world, many theories. Foreign Policy 110, 29e46.
- Westrum, A.T., (2011). Global Health Diplomacy: a Multi-method Critical Success Factor Analysis. Central Michigan University.
- Yach, D., Khan, M., Bradley, D., Hargrove, R., Kehoe, S., Mensah, G., (2010). The role and challenges of the food industry in addressing chronic disease. Glob. Health 6 (10).